

Bir İlköğretim Okulu 4, 5, ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne Baba Tutumları ve Bazı Değişkenler İle İlişkisi

Ayşe Sezer, Nurcan Kolaç, Saime Erol

¹Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul - Türkiye

Yazışma Adresi / Address reprint requests to: Ayşe Sezer,
Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Haydarpaşa Yerleşkesi, İstanbul-Türkiye
Elektronik posta adresi / E-mail address: ayses_18_9@hotmail.com
Kabul tarihi / Date of acceptance: 4 Aralık 2013 / December 4, 2013

ÖZET

Bir ilköğretim okulu 4, 5, ve 6. Sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne baba tutumları ve bazı değişkenler ile ilişkisi

Amaç: Bu çalışma ilköğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne-baba tutumları ve bazı değişkenler ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapıldı.

Yöntem: Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tipteki bu çalışma Nisan-Mayıs 2011 tarihleri arasında bir ilköğretim okulunun dört, beş ve altıncı sınıf öğrencileri ile yürütüldü. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeyerek dört, beş ve altıncı sınıfta öğrenim gören tüm öğrencilere (N=425) ulaşmak hedeflendi, ancak çalışma 409 öğrenci ile tamamlandı. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından oluşturulan sosyodemografik anket formu, Anne-Baba Tutum Ölçeği ve Çocuk Saldırganlık Ölçeği kullanılarak toplandı.

Bulgular: Öğrencilerin saldırganlık ölçeği puan ortalamaları 17.61 ± 5.10 bulundu ve % 15,2'si saldırgan olarak belirlendi. Erkek öğrencilerin saldırganlık puan ortalamaları kız öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı daha yüksek bulundu ($t=-2.21$, $p<0.05$). Anne ve babanın kavga etme sıklığı ($Kwx^2=9.84$, $p<0.05$), öğrencilerin boş zaman faaliyetleri ($F=5.89$, $p<0.05$) ile saldırganlık puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardı ($F=6.28$). Lojistik regresyon analizi sonuçlarına göre saldırgan olma durumunun ana baba kavga etme sıklığı, anne tutumu ve baba tutumundan etkilendiği saptandı ($p<0.05$).

Sonuç: Çalışma sonuçlarında ilköğretim çağındaki öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin düşük olduğu, saldırganlığın anne baba kavga etme sıklığı ve ana-baba tutumu gibi değişkenlerden etkilendiği saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: İlköğretim okulu, anne baba tutumları, saldırganlık

ABSTRACT

The relationship between a primary school fourth, fifth, sixth grade students' aggressiveness levels, parent attitudes and some variables

Aim: The purpose of this study was to determine the relationship between the aggression levels of primary school students and parents' attitudes and some variables.

Methods: This descriptive correlational study was conducted in a primary school in Istanbul at April-May 2011. The universe of the study consisted of all four-five and six grade students (N=425). Sample selection has not been made and the aim was to reach all students, but study has been completed with 409 students. Questionnaire forms, aggression scale and parental attitudes scale were used to the collect the research data.

Results: The mean aggression scale scores of students was 17.61 ± 5.10 and %15.2 of them was determined as aggressive. Male students' aggression scores were significantly higher than that of the female students ($t=-2.21$, $p<0.05$). The frequency of mother and father fights ($Kwx^2=9.84$, $p<0.05$), course success of students ($F=6.28$, $p<0.05$), leisure activities of students ($F=5.89$, $p<0.05$) had statistically significant differences compared with the mean scores of aggression scale. According to the results of the logistic regression analysis the aggression level of the children was influenced by the parental fight status and the attitude of the mother and father.

Conclusion: The findings of the study indicate that elementary school student had low levels of aggression and aggression was affected by variables such as parental fight status and attitude of the parents.

Key words: Primary school, parent attitudes, aggression

GİRİŞ

Preadölesan dönem olarak bilinen 9-12 yaş arası bedensel ve ruhsal birçok değişim meydana geldiği

dönemdir (1,2).

Saldırganlık, başkalarına, hayvanlara ve nesnelere kazara ya da isteyerek, fiziksel zarar vermeyi içeren davranış biçimi olarak tanımlanmaktadır (3). Saldırganlığın nedenine

ilişkin varsayımlar iki gruba ayrılır. Birinci grup, saldırganlığın içgüdüsel ve dürtüsel, ikinci grup ise toplumsal ve bilişsel kökenli olduğu ve sonradan kazanıldığını kabul eder (4). Saldırganlığın sonradan kazanıldığı ile ilgili en önemli çalışma Bandurave arkadaşları tarafından ortaya atılan sosyal öğrenme kuramıdır. Bu kuram, saldırgan davranışların kaynaklarının çok çeşitli olduğunu, geçmiş deneyim ve öğrenmeden, dış durumsal etmenlere kadar yayılan çok geniş bir yelpaze içinde değerlendirilmesi gerektiğini, ayrıca saldırganlık ve şiddetin, nesiller boyunca öğrenilmiş bir davranış kalıbı olarak geçtiğini savunmaktadır. Geçmişteki deneyimlerin saldırganlığın ne zaman, hangi durumlarda ve de ne sıklıkla ortaya çıkacağını belirlediğini, çocukların model olarak aldıkları ana babalarının davranışlarından nasıl davranmak gerektiğini öğrendiklerini, aile ve dış çevreden edindikleri saldırgan modellere özenerek saldırgan davranışlarda bulduklarını ileri sürmektedir (4).

Anne babaların çocuklarına karşı uyguladıkları tutumlar, demokratik anne baba tutumu, koruyucu/istikçi anne baba tutumu ve otoriter anne baba tutumu olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir (5,6).

Demokratik anne baba tutumu, çocukların kişilik gelişimi için en uygun olan tutumdur. Bu tutumu uygulayan anne babalar çocuklarına koşulsuz saygı ve sevgi gösterirler. Çocuklarını hem denetler hem de onların ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak tanırırlar. Anne babaların davranışları birbiriyle tutarlı, kararlı ve güven vericidir. Anne babalar her çocuğun kendine özgü bir gelişim kapasitesi olduğunu bilir, bu nedenle çocukların özgürce gelişmesi, yeteneklerini ortaya çıkarması ve kendini gerçekleştirmesine izin verilir (6).

Koruyucu/istikçi anne baba tutumunda, anne babalar çocukları aşırı korur ve denetlerler. Çocukların yapabileceği pek çok şey anne baba tarafından yapılır ve böylece çocukların yaşayarak öğrenmelerinin önüne geçilmiş olunur. Her konuda gereğinden fazla müdahale edilerek, çocukların kendilerine yeter hale gelmelerine ve kendilerine güvenmeyi öğrenmelerine engel olunur. Böylece kendi başına karar veremeyen, bağımlı çocuklar yetiştirilir (7).

Otoriter anne baba tutumunda, otoriter ebeveynler katı ve değişmez kurallar koyma eğilimindedir. Çocuktan koyulan kurallara sorgulamaksızın uyması beklenir. Kurallara uymadığında ceza uygulanır. Çocuğa kendisi ile ilgili kararlara katılmasına fırsat verilmez. Otoriter

ebeveynlerin çocukları bir davranışın kabul edilebilir olup olmadığını değerlendiremez. Çekingen ve kendine güvensiz olur. Planlama gücü yoktur ve kendini ifade edemez (1,7).

Literatürde anne baba tutumlarının çocuk davranışları üzerinde etkisini gösteren birçok çalışma vardır. Bu çalışmalara göre; demokratik ailelerde yetişen çocuklar anne-baba ve arkadaşları ile etkileşime açık, kendi kararlarını kendi verebilen, kendini ifade edebilen, zihinsel ve sosyal yönden daha yeterli ve akademik olarak daha başarılı bireyler olarak bulunmuştur. Otoriter ailelerde yetişen çocukların ise mutsuz, benlik saygıları ve özgüvenleri daha düşük, çekingen ve utangaç oldukları, arkadaş ilişkileri daha zayıf olduğu ve saldırgan davranışta bulunmaya eğilimli oldukları saptanmıştır (2,8-13).

Annebaba tutumlarının ve dış çevrenin çocukta ortaya çıkaracağı ruhsal sorunları önlemek ya da en aza indirmek için mevcut durum tanınması, saldırganlığı önlemeye yönelik programların geliştirilmesinde okul sağlık ekibi ve hemşiresine önemli sorumluluklar düşmektedir (14). Okul ruh sağlığını koruma ve geliştirme çalışmaları kapsamında, okul sağlık ekibi ve okul hemşiresi riskli çocukları erken dönemde belirleyerek, saldırganlığın önlenmesi ve azaltılmasına yönelik girişimlerde bulunabilirler. Bu çalışmanın amacı bir ilköğretim okulu dört, beş ve altıncı sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini belirlemek ve saldırganlığın annesaba tutumları ve bazı değişkenlerle ilişkisini incelemektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma, İstanbul İli Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Anadolu yakasında bir ilköğretim Okulunda Nisan-Mayıs 2011 tarihleri arasında tanımlayıcı olarak yürütüldü. Çift tedrisatlı eğitim veren okulda bir sağlık ofisi bulunmakla birlikte sürekli bir hemşire bulunmamaktaydı..

Araştırmanın evrenini, dört, beş ve altıncı sınıfta öğrenim gören tüm öğrenciler (N=425) oluşturdu. Örneklem seçimine gidilmeyerek tüm öğrencilere ulaşmak hedeflendi. Araştırmanın yapıldığı günlerde 10 öğrencinin okula gelmediği ve 6 öğrencinin formu geçersiz sayıldığı için araştırma toplam 409 öğrenci ile tamamlandı.

Veriler, okul müdürlüğünden ve öğrencilerin velilerinden izin alınarak, anket uygulama tekniği ile toplandı. Anketler öğrencilere dağıtıldıktan sonra araştırmanın amacına ve

veri toplama araçlarına ilişkin gerekli açıklamalar yapıldı. Verilerinin toplanmasında araştırmacılar tarafından hazırlanan sosyodemografik anket formu, çocuksaldırganlık ölçeği ve ana baba tutum ölçeği kullanıldı.

Veri Toplama Araçları

Sosyodemografik Anket Formu; öğrencilerin kişisel özellikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Form öğrencilerin cinsiyet, sınıf, annelerin eğitim düzeyi, babaların eğitim düzeyi, anne babanın hayatta olma durumu, bir arada yaşama durumu, gelir durumu, boş zaman aktiviteleri ile ilgili sorulardan oluşmuştur.

Çocuk Saldırganlık Ölçeği; 10-11 yaşlarında ilköğretim çocuklarının saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla Şahin tarafından 2004 yılında geliştirilen ölçeğin, cronbach alfa katsayısı 0.77'dir. Bu çalışmada ölçeğin cronbach alfa katsayısı 0.89 bulunmuştur. On sekiz maddeden oluşan ölçekte saldırganlığa yönelik davranışlar verilip "hep yaparım", "ara sıra yaparım", "hiç yapmam" şeklinde cevaplandırmaları istenmiştir. Ölçekteki 5,7,10,15,17. maddeler tarafsız maddeler olarak yazılmış ve puanlamaya katılmamıştır. Buna göre ölçekten en az 13, en çok 39 puan alınabilmektedir. Ölçeğin kesim noktası grubun ortalamasının bir standart sapma üstü olup bu değer üzerinde puan alanlar saldırgan olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada çocuk saldırganlık ölçeği puan ortalaması 17.62 ± 5.10 bulunmuştur. Bu ortalamanın bir standart sapma üstü, 23 puan ve üzerinde alanlar saldırgan olarak tanımlanmıştır.

Anne Baba Tutum Ölçeği; Anne babaların çocuklarına karşı tutumlarını ve çocukların anne babalarının davranışlarını nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla Polat tarafından (1986)'da geliştirilmiştir. Ölçeğin cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı anneler için 0.83 (bu çalışmada 0.75), babalar için 0.88 (bu çalışmada 0.77) bulunmuştur. Ölçek, 13'ü demokratik, 13'ü otoriter anne baba tutumunu yansıttığı varsayılan toplam 26 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte anne babaların davranışlarına yönelik ifadeler verilip, "annemin davranışına benziyor", "annemin davranışına benzemiyor", "babamın davranışına benziyor" ve "babamın davranışına benzemiyor" şeklinde

cevaplandırmaları istenmiştir. Maddelerden davranışına benziyor "1" puan, davranışına benzemiyor "0" puan olarak puanlanmakta ve ölçekten 0-26 arasında puan alınabilmektedir. Ölçekte kritik değer olarak; anneler için 8, babalar için 9 puan belirlenmiştir. Buna göre annelerin 8, babaların 9 puan üzerinde almaları onların otoriter tutum sergilediğini, 8/9 puan altında almaları ise demokratik tutum sergilediklerini göstermektedir.

Veri Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 16.0 programı ile değerlendirildi. Tanımlayıcı istatistikler frekans (n), yüzde (%), medyan (%25-%75'e karşılık gelen değerler), ortalama $\pm$ standart sapma olarak verildi. Sürekli değişkenlerin karşılaştırmasında -değişkenin normal dağılıma uygun olup olmadığı değerlendirilerek- bağımsız gruplarda t testi, Mann-Whitney U testi, One Way Anova testi, Kruskal Wallis varyans analizi kullanıldı. Değişkenler arasındaki doğrusal ilişki Pearson korelasyon testi ile değerlendirildi. Öğrencilerin saldırgan olma durumlarına etkili bağımsız faktörler çok değişkenli lojistik regresyon analizinde "İleriye Doğru Değişken Seçme Yöntemi (Forward Likelihood Ratio-Forward: LR)" ile saptandı. İstatistiksel önemlilik düzeyi p %95 güven aralığında, $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirildi.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin %49.4'ü kız, %50.6'sı erkek, %60.4'ü 9-11 yaş, %39.6'sı ise 12-13 yaş grubundadır. Annelerin %54.7'si, babaların ise %49.6'sı ilk-ortaokul okul mezunudur. Çocukların ifadelerine göre, ana babaların %66.8'i hiç kavga etmemekte, %31.5'i ise bazen kavga etmektedir. Boş zaman aktivitesi olarak, %26.2'si bilgisayar oyunları oynamakta, %22.7'si spor aktiviteleri yapmaktadır (Tablo1).

Öğrencilerin saldırganlık ölçeği puan ortalamaları 17.61 ± 5.10 'dur. Çalışmada öğrencilerin %15.2'si 23 puan ve üzerinde aldı ve saldırgan olarak tanımlandı.

Anne tutum ölçeği puan ortalaması 6.34 ± 4.12 ve baba tutum ölçeği puan ortalaması 8.11 ± 4.15 bulundu. Annelerin %28.6'sı 8 puan ve üstünde aldı ve otoriter bulundu. Babaların %32.3'ü 9 puan ve üstünde aldı ve otoriter kabul edildi.

Tablo 1: Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri (N=409)

Sosyo- demografik özellikler		Sayı(N)	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kız	202	49.4
	Erkek	207	50.6
Yaş	9-11	247	60.4
	12-13	162	39.6
Sınıf	3.sınıf	159	38.9
	4.sınıf	137	33.5
	5.sınıf	113	27.6
Anne Eğitim Durumu	Okuma yazma bilmiyor	26	6.4
	İlkokul – ortaokul mezunu	224	54.7
	Lise mezunu	106	25.9
	Üniversite/yüksekokul mezunu	53	13
Baba Eğitim Durumu	Okuma yazma bilmiyor	12	2.9
	İlkokul – ortaokul mezunu	203	49.6
	Lise mezunu	107	26.2
Aile Gelir Durumu	Üniversite/yüksekokul mezunu	87	21.3
	Düşük	26	6.4
	Orta	288	70.4
Anne Baba Kavga Etme Sıklığı	Yüksek	95	23.2
	Hiç	273	66.8
Boş Zamanlarda Yapılan Aktivite	Bazen	129	31.5
	Her zaman	7	1.7
	Kitap okuma	91	22.2
	Spor aktiviteleri	93	22.7
	Bilgisayar oyunları	107	26.2
	Televizyon izleme	55	13.4
	Atari oynama	63	15.4

Saldırganlığı etkileyebileceği düşünülen bağımsız değişkenler ile çocuk saldırganlık ölçeği puan ortalamaları karşılaştırılarak Tablo2'de gösterildi. Buna göre; erkek öğrenciler (18.18±5.12) kız öğrencilerden (17.05±5.04) istatistiksel olarak anlamlı olarak daha saldırgan bulundu ($t=-2.21, p<0.05$). Üçüncü sınıf öğrencilerinin saldırganlık puan ortalamaları, dört ve beşinci sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarından ($F=11.38, p<0.05$), anne ve babası bazen ve her zaman kavga edenlerin, hiç kavga etmeyenlerden, istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksekti ($Kwx2=9.84, p<0.05$). Babası ve annesi otoriter olan öğrencilerin saldırganlık puanları, demokratik olanlardan istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksekti ($p<0.05$). Annebabanın eğitimi, ekonomik durum, kardeş sayısı, anne ve babanın birlikte ya da ayrı yaşaması ile saldırganlık ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadı ($p>0.05$) (Tablo 2).

Ana ve baba tutum ölçekleri ile çocuk saldırganlık ölçeği arasında pozitif yönde, zayıf, istatistiksel olarak anlamlı korelasyon bulundu (sırasıyla; $r=0,33, p<0.05$; $r=0.33, p<0.05$).

Çalışmada lojistik regresyon analizi "İleriye Doğru Değişken Seçme Yöntemi (Forward Likelihood Ratio-Forward: LR)" kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Regresyon

analizi sonuçlarına göre öğrencilerin saldırgan olma durumlarındaki etkili faktörlerin anne baba kavga sıklığı, anne tutumu ve baba tutumu olduğu saptanmıştır ($p<0.05$).

TARTIŞMA

Bu çalışmada, ilköğretim çağındaki öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin anne baba tutumlarından etkilendiği ve öğrencilerin %15,2'sinin ölçeğe göre saldırgan olduğu saptandı. Safaöz (2008) aynı ölçeği kullanarak yaptığı bir çalışmada ilköğretim öğrencilerinin %19'unun saldırgan olduğunu belirtmiştir. Saldırganlık oranları bu araştırmanın sonuçlarına benzerdir. Yasankul (2007) ise farklı bir saldırganlık ölçeği kullanarak yaptığı çalışmada ilköğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini ortalamasının altında olduğunu bulmuştur (15,16).

Bu çalışmada, öğrenciler tarafından annelerin daha demokratik, babaların ise daha otoriter algılandığı saptandı. Onat'ın (2010) çalışmasında bu sonuca benzer olarak anneler daha demokratik, babalar ise daha otoriter bulunmuştur (17).

Bu çalışmada, çocukların saldırganlık ölçeği puan ortalamalarının cinsiyetten etkilendiği ve erkek öğrencilerin kızlara göre daha yüksek puan aldığı saptandı. Yurtdışında

Tablo 2: Öğrencilerin saldırganlık ölçeği puan ortalamalarının bağımsız değişkenlere göre dağılımı

Değişkenler		Saldırganlık Ölçeği Ort.±SS/Md (yüzdeler dilim)	İstatistik	
Cinsiyet	Kız (n=202)	17.05 ± 5.04	t= -2.21	0.02
	Erkek (n=207)	18.16 ± 5.12		
Sınıf	3. sınıf (n=159)	17(15-22)	F=11.38	0.00
	4. sınıf (n=137)	15(13-18)		
	5. sınıf (n=113)	15(14-19)		
Anne babanın kavga etme sıklığı	Hiç (n=273)	15(14-19)	Kwx ² =9.84	0.00
	Bazen (n=129)	17(15-22)		
	Her zaman (n=7)	16(14-26)		
Boş zaman aktiviteleri	Kitap okuma (n=91)	15(13-18)	F= 5.89	0.00
	Spor yapma (n=93)	16(14-19)		
	Bilgisayar oyunları (n=107)	19(15-22)		
	Televizyon izleme (n=55)	15(14-19)		
	Atari (n=63)	15(14-17)		
Baba Tutum ölçeği	Baba Demokratik tutum (n=277)	16.48 ± 4.10	t= -6.89	0.00
	Baba Otoriter tutum (n=132)	20.05 ± 6.10		
Anne Tutum ölçeği	Anne Demokratik tutum (n=292)	16.83 ± 4.51	t= -5.04	0.00
	Anne Otoriter tutum (n=117)	19.62 ± 5.94		

Kwx²=Kruskal-wallis testi, t= Independent Sample Test, F= One Way Anova testi

ve ülkemizde yapılan diğer çalışmalarda da erkekler kızlardan daha yüksek saldırganlık puanı almışlardır (16,18-25). Cinsiyetin saldırganlık üzerindeki etkisi, toplumda erkek ve kadına atfedilen cinsiyet rollerinin bireylerin davranış biçimlerini etkiliyor olmasından kaynaklanabilir. Erkek rolü daha aktif, girişken, savunucu, koruyucu bir görünüme sahipken, kadın rolü daha sakin, çekingene ve yumuşak başlı olmayı gerektirmektedir. Bu nedenle toplumsal ve kültürel beklentiler doğrultusunda erkekler, kızlara göre daha fazla saldırgan davranışlar göstermiş olabilirler.

Bu araştırmada ilköğretim üçüncü sınıf öğrencilerin saldırganlık puan ortalaması dört ve beşinci sınıf öğrencilerinden, beşinci sınıf öğrencilerinininki ise dördüncü sınıflardan daha yüksek bulundu. Ülkemizde farklı ölçekler kullanılarak yapılan çalışmalar da benzer sonuçlar bulunmuştur (16,17). Bu bulgular ışığında öğrencilerin sınıf seviyesi arttıkça saldırganlık düzeylerinin artmadığı söylenebilir.

Çocukların saldırgan davranışları sergilemesinin nedenlerinden biri de en yakınları olan anne ve babalarının saldırgan davranışlarını model almalarıdır. Aile içerisinde ebeveynler sorunları kavga yoluyla çözmeye çalışıyorlarsa çocuklarda sorunlarını çözmek için bu davranışı benimseyeceklerdir (7). Çalışmamızda literatüre paralel olarak anne babanın kavga etme sıklığı ile çocukların saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı

ilişki bulundu. Anne babası bazen veya her zaman kavga eden öğrencilerin saldırganlık puan ortalamaları hiç kavga etmeyenlerden daha yüksekti.

Literatüre göre, büyüme ile birlikte çocuğun enerji birikimi artar ve çocuk, enerjisini boşaltacak kaynak arayışına girer. Doğru yollarla enerjisini boşaltamayan çocuk, saldırgan davranışlar sergileyerek enerjisini boşaltmaya çalışır (26). Bizim çalışmamızın sonucu da literatüre paralel olarak, boş zamanlarında spor yapan öğrencilerin saldırganlık puan ortalamaları spor yapmayan (tv. izleyen, bilgisayar oyunu oynayan) öğrencilerden daha düşük bulundu.

Literatür, son yıllarda sözel ve fiziksel şiddet içerikli filmlerin daha popüler olduğunu belirtmektedir. Çocuklar bu filmlerdeki kahramanları kendilerine rol model almakta ve kimlikleri ile özdeşleştirmektedirler. Film kahramanları kötülere karşı şiddet kullanarak galip gelmekte, böylece çocuklara şiddetin iyi bir çözüm ve iletişim yolu olarak görülmesine yol açmaktadır (7). Bu çalışmanın sonucuna göre boş zamanlarında bilgisayar oyunları oynayan öğrencilerin saldırganlık puan ortalamaları diğer gruplardan daha yüksek bulundu. Konu ile ilgili yurt içinde yapılan benzer çalışmalarda da, bilgisayar oyunlarının saldırganlık davranışlarının oluşumunda etkili olduğu gösterilmiştir (27- 29).

Bu çalışmanın sonucuna göre sosyo-ekonomik düzey çocukların saldırganlık puan ortalamalarını etkilemedi. Literatürde bu bulguyu destekleyen bulgular vardır

(8,16,21,24). Bu çalışmada sosyo ekonomik düzeyin saldırganlık puan ortalamalarını etkilememesine neden olarak ekonomik düzeyi belirlemede nesnel bir ölçüt kullanılmaması gösterilebilir.

Çocuğun en uzun süre ve en yakın etkileşimde bulunduğu kişiler anne ve babasıdır. Ana-baba tutumları, çocukta temel karakteristiklerin oluşmasında başrolü oynamaktadır. Demokratik bir tutumla yetişen çocuk benlik algısı olumlu, dengeli, tutarlı, uyumlu ve düşüncelerini doğru yolla ifade ederken, otoriter tutumla yetişen çocuk kendine güveni olmayan, bastırılmış, içine kapanık, duygularını açıkça ifade edemeyen, saldırganlığa meyilli olur (1). Yurt dışı ve yurt içi yapılan çalışmalarda anne baba tutumları ile saldırganlık düzeyi arasında ilişki olduğu, otoriter ailede yetişen çocukların daha asi ve saldırgan olduğu tespit edilmiştir (12,15,30). Bu çalışmada da literatüre paralel olarak, anne ve babasını otoriter olarak algılayan öğrencilerin saldırganlık puan ortalamaları, demokratik olarak algılayan öğrencilerden daha yüksek bulundu.

KAYNAKLAR

1. Törüner EK, Büyükgöğnenç L. Büyüme ve gelişme. çocuk sağlığı temel hemşirelik yaklaşımları, Ankara: Göktuğ Yayıncılık; 2012. s. 34-56.
2. İlal Koptagel G. Ergenlik çağı, Davranış Bilimleri Tıpsal Psikoloji, Birinci Baskı, İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi; 2001. s. 249-258.
3. Şahin H. Saldırganlık ölçeği geçerlik güvenirlik çalışması. Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi. 2004; 5: 180-190.
4. Eroğlu ES. Saldırganlık davranışının boyutları ve ilişkili olduğu faktörler: Lise ve üniversite öğrencileri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2009; 21: 205-221.
5. Sezer Ö, Oğuz V. Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin ana baba tutumları ve bazı sosyo- demografik değişkenler açısından incelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi. 2010; 18(3): 743-758.
6. Seydoğulları SÜ, Arıdağ NÇ. Examining life satisfaction levels of high school student in term of parental attitude and some variables. International Online Journal of Educational Sciences. 2012; 4(3): 752-767.
7. Işık Taner Y. Ah bir büyüye. Çocuk ve Ergen Psikolojisi. Birinci Baskı, İstanbul: Doğan Yayıncılık; 2011. s. 83-90.
8. Ayan S. Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. Anatolian Journal of Psychiatry. 2007; 8: 206-214.
9. Efilte E. Orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık ve denetim odağının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Doktora Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2006.
10. Mutluoğlu S. İlkokul 5.sınıf öğrencilerinin bazı sosyo-demografik özellikler açısından incelenmesi(kuzey kıbrıs örnekleme) international conference on new trends in education and their implications (11-13 November 2010 Antalya-Turkey), Tam metin kitabı, 2010; s: 858-864.
11. Erdoğan Ö, Uçukoğlu H. İlköğretim okulu öğrencilerinin anne-baba tutumu algıları ile atılganlık. Kastamonu Eğitim Dergisi. 2011; 19(1): 51-72.
12. Kesen NF, Deniz ME, Durmuşoğlu N. Ergenlerde saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki: yetiştirme yurtları üzerinde bir araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2006; 17(1): 353-365.
13. Ülken F. Televizyon izlemede anne-baba aracılığı ile çocukların saldırgan davranışları arasındaki ilişki. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2011; 11(1): 195-216.
14. Seçginli S, Erdoğan S, Demirezen E. Okul sağlığı tarama programı: bir pilot çalışma örneği. STED. 2004; 13(12): 462-465.
15. Saföz Sağlam P. Boş zamanları değerlendirmeye yönelik hazırlanan grup rehberliği programının öğrencilerin saldırgan davranışları üzerindeki etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Mersin, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2008.
16. Yasankul N. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ile eğitim algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2007.
17. Onat G. Demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının lise birinci sınıf öğrencilerinin yılmazlık düzeyine etkilerinin araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Maltepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2010.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma sonuçlarına göre, ilköğretim çağındaki öğrencilerin saldırganlık düzeyleri düşük olup, saldırganlık puanı cinsiyet, boş zamanlarda yapılan aktiviteler, anne-baba tutumuna bağlı olarak değişmektedir. Çalışma sonucunda anne ve babası otoriter davranan öğrencilerin saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuç anne baba tutumunun çocuklarının saldırgan davranışlarına etkisini ortaya koymaktadır. Ailelere, demokratik olmanın çocuklar için avantajları anlatılırken çocukların kontrolsüz davranışlarına tolerans göstermenin demokratik tutumla ilişkisi olamayacağı gibi; yıkıcı etkilerinin de olabileceği konusunda gerekli bilgiler verilebilir. Bu nedenle saldırgan davranışların önlenmesi için çocuk, öğretmen ve aile işbirliği içerisinde, ailelerin çocuklara doğru yaklaşım konusunda eğitilmeleri gerekir. Ayrıca saldırgan davranışların önlenmesinde okullarda ve okul dışında çocukların enerjilerini boşaltabilecekleri çeşitli aktivitelere yönlendirilmeleri önerilebilir.

18. Kabasakal Z, Uz Baş AA. Research on some variables regarding the frequency of violent and aggressive behaviors among elementary school students and their families. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 2010;2(2): 582-586.
19. Tiet QQ, Wasserman GA, Loeber R, McReynolds LS, Miller LS. Developmental and sex differences in types of conduct problems. *Journal of Child and Family Studies*. 2001; 10(2): 181-197.
20. Pişkin M. School bullying: Definition, types, related factors, and strategies to prevent bullying problems. *Educational Sciences: Theory&Practice*. 2002; 2(2): 531-562.
21. Öz ES. İlköğretim 1.kademe 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2007.
22. Lopez E, Perez SM, Ochoa GM, Ruiz DM. Type of violence, age, and gender differences in the effects of family violence on children's behavior problems: A mega-analysis, *Developmental Review* 2006; 26(1): 89-112.
23. Şimşek S, Cankseven Önder F. An investigation the behavioral problems of adolescents, who perceived emotional abuse from parents and teachers. *Elementary Education Online* 2011; 10(3): 1124-1137.
24. YükselgünY. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin internet kullanım durumlarına göre saldırganlık ve sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2008.
25. Yeh MT, Chen P, Raine A, Baker LA, Jacobson KC. Child psychopathic traits moderate relationships between parental affect and child aggression. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 2011; 50(10): 1054-1064.
26. Güney K. Aileleri İstanbul Ümraniye ilçesine göç etmiş ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2008.
27. Bilgili A. Bilgisayar oyunu oynayan ve oynamayan ilköğretim öğrencilerinin saldırganlık, depresyon ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2006.
28. Arriaga P, Esteves F, Carnerio P, and Monteiro MB. Violent computer games and their effects on state hostility and physiological arousal. *Aggressive Behavior*. 2006; 32(4): 146-158.
29. Kelleci M. İnternet, cep telefonu, bilgisayar oyunlarının çocuk ve gençlerin ruh sağlığına etkileri. *TAF Prev Med Bull*. 2008; 7(3): 253-256.
30. Dilekmen M, Ada Ş, Alver B. İlköğretim II. kademe öğrencilerinin saldırganlık özellikleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2011; 10(2): 927-944.